

Odd Gunnar Skagestad:

Norske interesser og politikk i Antarktis

PLANSJE 1 - FORSIDE

Odd Gunnar Skagestad:

NORSKE INTERESSER OG POLITIKK I ANTARKTIS

SKI PENSJONISTAKADEMI 28. FEBRUAR 2019.

SKAGESTAD MARINE & POLAR CONSULT

WWW.OGSKAGESTAD.NET

Innledning: NORGE ligger langt mot nord, og vi har alle hørt om noe som kalles "nordområdene"

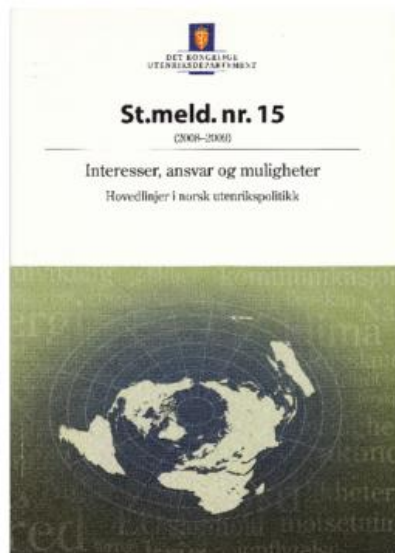
- I motsetning til "nordområdene" er ikke "sydområdene" noe innarbeidet begrep hverken i norsk offisiell språkbruk, i fagterminologi eller i samfunnsdebatten. Vi bør likevel merke oss at **Norge er det eneste land som har territoriale besittelser både i nord og i syd – i Arktis og i Antarktis.**
- For 46 år siden gjorde statsminister Lars Korvald seg bemerket med den oppsiktsvekkende uttalelse at "Norge er et land i verden". Noen syntes dette var så banalt at det var det reneste fjolleri, andre mente at dette var en genial dypsindighet.
- Uansett har Norge vist at vi i høy grad er tilstede i verden – blant annet var det nordmenn som først satte både Nordpolen og Sydpolen på verdenskartet.
- Vår tilstedeværelse i verden betyr at vi også har **interesser** – både i våre nærområder og i fjerne himmelstrøk – som Antarktis
- Det er interesser som er et resultat av tidligere handlinger eller valg som Norge har foretatt. Det er interesser som ikke består inne i et politisk vakuum. Det er interesser som må ivaretas i forhold til og innen rammen av et internasjonalt regelverk og et internasjonalt aktørmiljø. Det er, med andre ord, interesser som også krever at vi

foretar politiske beslutninger eller valg, eller fører en politisk kurs som fremmer de interessene som vi har.

Hvorfor denne lange innledningen?

La oss ta en titt på dette flaket her:

PLANSJE 2 - ST. MELD. NR. 15 (2008-2009)

- Grunnlagsdokumentet for norsk utenrikspolitikk: **Interesser, ansvar og muligheter – Hovedlinjer i norsk utenrikspolitikk** (13. mars 2009). En blekke på 177 sider – Antarktis overhodet ikke nevnt!

PLANSJE 3 – MELD. St. 36 (2016-2017)

- St.meld nr. 15 ble for to år siden supplert med meldingen **Veivalg i norsk utenriks- og sikkerhetspolitikk** (21. april 2017) – et mer beskjedent dok på 45 sider. Heller ikke her er Antarktis nevnt med ett eneste ord!

Hva forteller dette oss?

Til tross for at Norge har betydelige interesser i Antarktis, har det vært ytterst tynt med offisielle policy-dok som kan fortelle oss hva Norges interesser og engasjement i Antarktis går ut på.

- Siden vi annekterte DML i 1939 hadde ingen norsk regjering – frem til 2014 – funnet det bryet verdt å legge frem noen stortingsmelding om Norges interesser, engasjement eller politikk i Antarktis.
- "Tilfeldigvis" sammenfall med 75 år siden anneksjonen. Hvordan ble dette jubiléet markert? Forbigått i stillhet – på offisielt hold og så å si i alle media.

MEN så skjedde det noe:

PLANSJE 4 - MELD. ST. 32 (2014-2015)

- Dette er stortingsmeldingen som ble fremlagt 12. juni i 2015: **Norske interesser og politikk i Antarktis** – et vakkert illustrert

dok på 72 sider. (Ble behandlet av Stortinget utpå nyåret 2016 – ingen bemerkelsesverdige konsekvenser).

- I Meld. St. 32 forsøker regjeringen å avklare spørsmålene om (1) Hva består våre interesser i?; og (2) Hva vil Norge i Antarktis?
- For å forstå dette må vi også se på forhistorien.
- Men først en digresjon: Bouvetøya.
- Enkelte jurister – særlig folkerettsjurister – har en noe sær geografiforståelse (som om geografi er noe som kan bestemmes med lovparagrafer). Så da regjeringen bestemte at det skulle lages en stortingsmelding om Antarktis, fikk juristene drevet igjennom at det måtte lages en særskilt melding om Bouvetøya. Denne øya ligger nemlig nord for 60-graden, og omfattes følgelig ikke av Antarktistraktaten.
- Hvor intelligent dette var, kan man lure på, men slik ser iallfall forsiden ut:

PLANSJE 5 - MELD. ST. 33 (2014-2015)

- Meld. St. 33 – Norske interesser og politikk for Bouvetøya - er på 32 sider, og ble lagt frem samme dag som Antarktismeldingen (12. juni 2015).
- For denne forelesningens vedkommende er ikke Bouvetmeldingens innhold av særlig interesse, bortsett fra på ett punkt, som jeg skal komme tilbake til.
- Men la oss først se på forhistorien for Norges tilstedeværelse i Antarktis.

PLANSJE 6 - ROALD AMUNDSEN PÅ SYDPOLEN

ROALD AMUNDSENS SYDPOLEKSPEDISJON

14. desember 1911

(Frimerke 10. november 1961, katalognr 503)

- Gjengivelse av norsk frimerke fra 1961, utgitt i anledning av 50-årsjubileet (Litt juks – alle 5 med på bildet).

PLANSJE 7 - ROALD AMUNDSEN PÅ SYDPOLEN

Name: an23814300_justert.tif

Object name:	South Pole 1911	IPTC date: 20141013
Location:		IPTC time: 072437+0200
Area:		Print date: 13.10.2014
Area II:		Print time: 09:24:37
Serie:		Color: RGB
Photograph:		
Copyright:	National Library in Australia	

- Et ikonisk bilde – Roald Amundsen med Olav Bjaaland, Sverre Hassel, Helmer Hanssen og Oscar Wisting på Sydpolen 14. desember 1911 (originalbildet befinner seg i Australia).

- Erobringen av Sydpolen en nasjonal identitetsmarkør – et symbol på Norge som ledende polarnasjon.
- Inspirasjonskilde for senere norske oppdagelser og anneksjoner i Antarktis.
- Men grunnlaget for Norges status som Antarktis-makt ligger ikke på det symbolske men på det materielle plan: Våre næringsinteresser.

PLANSJE 8 - BLÅHVALEN

BLÅHVAL

(Balaenoptera Musculus)

- Et digert beist, klodens største – grunnlaget for norske næringsinteresser i Antarktis. Norsk pionervirksomhet, begynte med C.A. Larsen i Grytviken på Syd-Georgia i 1904.

PLANSJE 9 - GRYTVIKEN

- Bilde tatt av den norske NARE-eksp i 1989-90 – mer enn 20 år etter at stasjonen var nedlagt.

PLANSJE 10 - HVAL PÅ FLENSEPLANET

- Voldsom utvikling av næringen på 1920-tallet, Norge i førersetet. I toppåret 1930-31 var 27 av i alt 41 fangstekspedisjoner norske, norske mannskaper også på andre lands ekspedisjoner.
- Hvalfangstnæringen spilte en enormt stor rolle i norsk nasjonaløkonomi – verdiskaping, sysselsetting, utenrikshandel – men ble senere trappet ned og faset ut i 1967.

PLANSJE 11 - LARS CHRISTENSEN

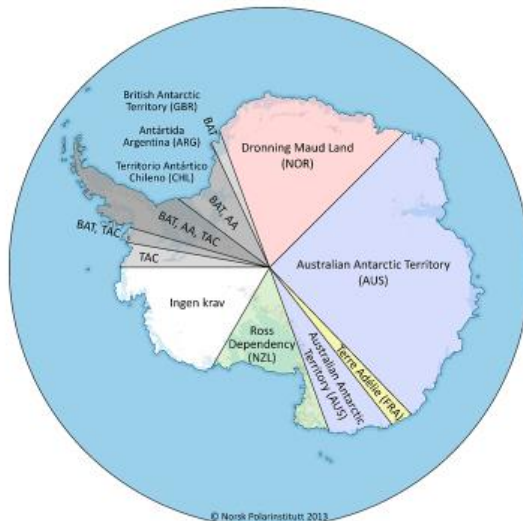

- Konsul Lars Christensen fra Sandefjord – norsk hvalfangstreder og nasjonsbygger.
- Christensen finansierte og utrustet alle de norske vitenskapelige ekspedisjonene til Antarktis i årene 1926 til 1937. Disse ekspedisjonene og det kartleggingsarbeidet som de utførte la

grunnlaget for de norske annekasjonene av Bouvetøya, Peter I Øy og DML.

- I tillegg til fartøyer benyttet Christensen fly til fotografering og kartlegging av store deler av Sydpol-kontinenter. Her deltok landets fremste flypionerer (Hj. Riiser-Larsen, Finn Lützov-Holm og Viggo Widerøe).

PLANSJE 12 - KAPPLØPET OM NASJONALE KRAV

- Storbritannia 1908, NZ 1923, Frankrike 1924, Australia 1933, Chile og Argentina (1940).
- Britiske Imperiekonferansen 1926 og Norges senere krav: Viktig for Norge å ikke provosere britene.

PLANSJE 13 - NORGES BILAND

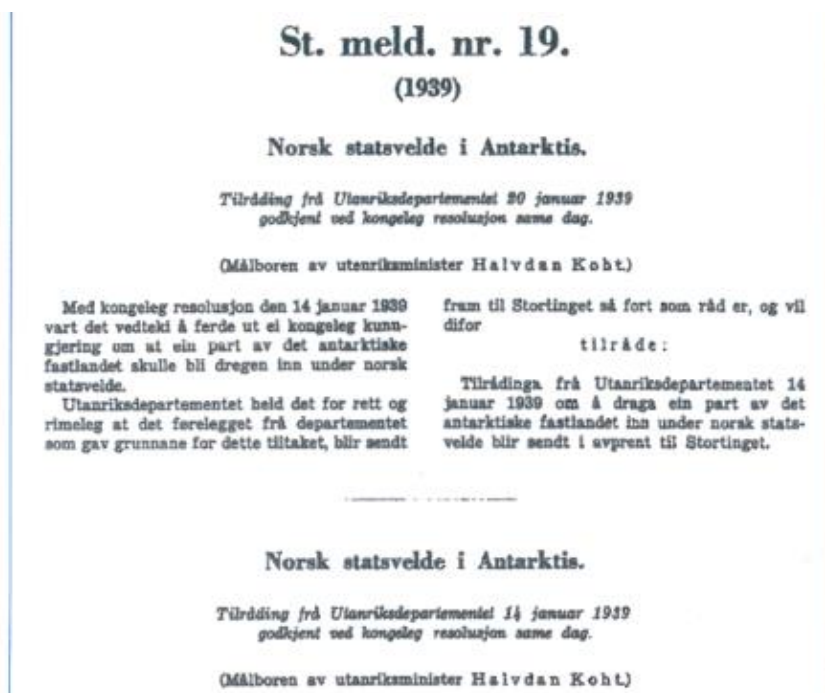
NORSKE BILAND I ANTARKTIS

- Bouvetøya (1928)
- Peter I Øy (1931)
- Dronning Maud Land (1939)

- Bouvetøya og Peter I Øy ble annektert i hhv. 1928 og 1931 – dette i form av Kgl. Resolusjoner som stadfestet okkupasjoner gjort av Lars Christensens ekspedisjoner.
- DML ble først annektert i 1939 – dette for å komme Nazi-Tyskland i forkjøpet.
- Norges tre besittelser i Antarktis har fått statsrettslig stilling som "biland" dvs ikke del av Kongeriket. I Bouvetmeldingen ble det foreslått at dette endres for Bouvetøyas vedkommende, slik at øya får status som del av Kongeriket Norge. (Så får vi se hva regjeringen vil gjøre med det – foreløpig ingen ting...).

PLANSJE 14 - ST. MELD. NR. 19 (1939)

- Kgl. Res. 14. januar, meddelt Stortinget 6 dager senere i Stortingsmeldingen "Norsk statsvelde i Antarktis". Som dere ser av utdraget – en kort melding på 8 linjer pluss vedlegg (2 sider, gjengivelse av foredraget til statsråd).
- Kgl. Res. 14. januar 1939: "Den parten av fastlandsstranda (...) med det landet som ligg innafor denne stranda og det havet som ligg innåt (...)"
- Dvs at området utstrekning sydover mot polpunktet ikke ble klart definert. Behovet for å markere norsk ikke-anerkjennelse av "sektorprinsippet" som grunnlag for etablering av suverenitet i polarområdene (jfr. forholdet til Canada og USSR i Arktis).

PLANSJE 15 - KARTSKISSE

Dronning Maud Land i Antarktis. Kart: Norsk Polarinstitutt

- Viser den "fastlandsstranda" som ble uttrykkelig nevnt i den i St.meld. nr. 19.
- Formuleringen skapte forvirring om DMLs utstrekning, jfr. de neste 2 plansjene:

PLANSJE 16 - KARTSKISSE

- "Avgrensningen" inn mot Sydpol-punktet markert med bølgelinje.

PLANSJE 17 - FRIMERKE (1957, IGY)

Det internasjonale geofysiske år (IGY) 1957-58

(Frimerke 21. juni 1957, katalognr. 450)

- Det Internasjonale Geofysiske År (1957-58): Et veiskille mht internasjonalt samarbeid.
- La grunnlaget for fremforhandlingen av Antarktistraktaten.

Men: Frimerket skapte forvirring mht hva som var Norges politikk.

(Problem for kart-tegnere)

I STORTINGSMELDINGEN SOM KOM I 2015 ble det endelig (får vi håpe?) satt en stopper for denne forvirringen.

Om formuleringen i annekasjonsbeslutningen fra 1939 står det her (s.17) å lese at:

"Formuleringa var likevel ikkje utan vidare meint å skulle innebere nokon stor realitetsskilnad. (...) Norske styresmakter har difor ikkje motsett seg at nokon tolkar det norske kravet slik at det går heilt opp til og inkluderer polpunktet".

- Blant dem som tolker det slik er Aftenposten, som 20. september i år brakte en to helsiders reportasje om Stortingsmeldingen. Her kunne vi bl.a. lese at "Norge tøyser grensen helt til Sydpolen", og at "Over 100 år etter Roald Amundsen erobrer Norge nytt land i Antarktis. I all stillhet".
- Konklusjon: DML dekker en sektor helt inn til Sydpolen. Hele 2,9 mill km², dvs. mer enn 7 ganger hele fastlands-Norge.

PLANSJE 18 - ANTARKTISTRAKTATEN

Antarktistraktaten,

undertegnet 1. desember 1959,
i kraft 23. juni 1961.

12 signatarparter:

7 kravshavere (Norge, UK, NZ,
Frankrike, Australia, Chile, Argentina)
5 ikke-kravshavere (USA, USSR, Belgia,
Japan, Syd-Afrika)

- Undertegnet 1. desember 1959, trådte i kraft 23. juni 1961
- 12 signatarmakter (7 med krav, 5 uten)

PLANSJE 19 - ANTARKTISTRAKTATEN - INNHOLD

ANTARKTISTRAKTATEN

HOVEDINNHOLD:

- FRYSING AV SUVERENITETSKRAV
- DEMILITARISERING, ATOMFRITT
- FRIHET TIL VITENSKAPELIG FORSKNING
- FORSKNINGSSAMARBEID SOM UNDER IGY
- INSPEKSJONSORDNING
- KONSULTASJONSORDNING

- Gjelder syd for 60° S.
- Frysing av suverenitetskrav
- Demilitarisering, atomfritt
- Frihet til forskning
- Forskningssamarbeid
- Inspeksjonsordning
- Konsultasjonsordning

PLANSJE 20 - MEDLEMSLAND

MEDLEMSLAND TIL ANTARKTISTRAKTATEN			
Opprinnelige konsultative parter:	Nye konsultative parter:	Ikke-konsultative parter:	
Argentina	Brasil	Canada	Tyrkia
Australia	Bulgaria	Colombia	Ungarn
Belgia	Ecuador	Cuba	Venezuela
Chile	Finland	Danmark	Østerrike
Frankrike	India	Estland	
Japan	Italia	Guatemala	
New Zealand	Kina	Hellas	
Norge	Nederland	Hviterussland	
Russland	Peru	Malaysia	
Storbritannia	Polen	Monaco	
Sør-Afrika	Spania	Nord-Korea	
USA	Sverige	Pakistan	
	Sør-Korea	Papua Ny-Guinea	
	Tsjekkia	Portugal	
	Tyskland	Romania	
	Ukraina	Slovakia	
	Uruguay	Sveits	

- 51 medlemsland – ulik status (Noen er likere enn andre)
- Konsultative vs. Ikke-konsultative parter

PLANSJE 21 - ATCM: DE KONSULTATIVE MØTER

ATCM - Antarctic Treaty Consultative Meeting

NORGE i Antarktistraktat-systemet:

- Kravshaver og en av 12 opprinnelige parter til Antarktistraktaten
- Konsensusorientert brobygger
- Egeninteresse i velfungerende traktatsystem
- Viktig rolle i utviklingen av traktatsystemet
- Miljøprotokollen og Miljøkomitéen
- Skillelinjer / fellesinteresser

- Konsultasjonsordningen

- Norges rolle(r)

PLANSJE 22 - MILJØPROTOKOLLEN

MILJØPROTOKOLLEN

- Miljøprotokollen – en protokoll til Antarktistraktaten
- Norge aktiv i forhandlingene
- Undertegnet 4. oktober 1991, trådte i kraft 14. januar 1998
- Verneområde viet fred og vitenskap
- Forbud mot mineralutvinning
- Særskilt miljøvernkomité (CEP)

- Gjelder frem til 2048
- Forbud mot mineralutvinning

PLANSJE 23 - CCAMLR – HVA ER DET?

HVA og HVEM er CCAMLR?

Konvensjonen for bevaring av levende marine ressurser i Antarktis

- Konsensusorganisasjon med 25 parter
- Fiskerinasjoner
- Vernenasjoner
- Havnestater
- Forskningsnasjoner
- Kravshavere
- Stormakter
- Uklare skillelinjer
- Utradisjonelle allianser

- **Konvensjonen** for bevaring av marine levende ressurser i Antarktis (dvs. en internasjonal avtale)

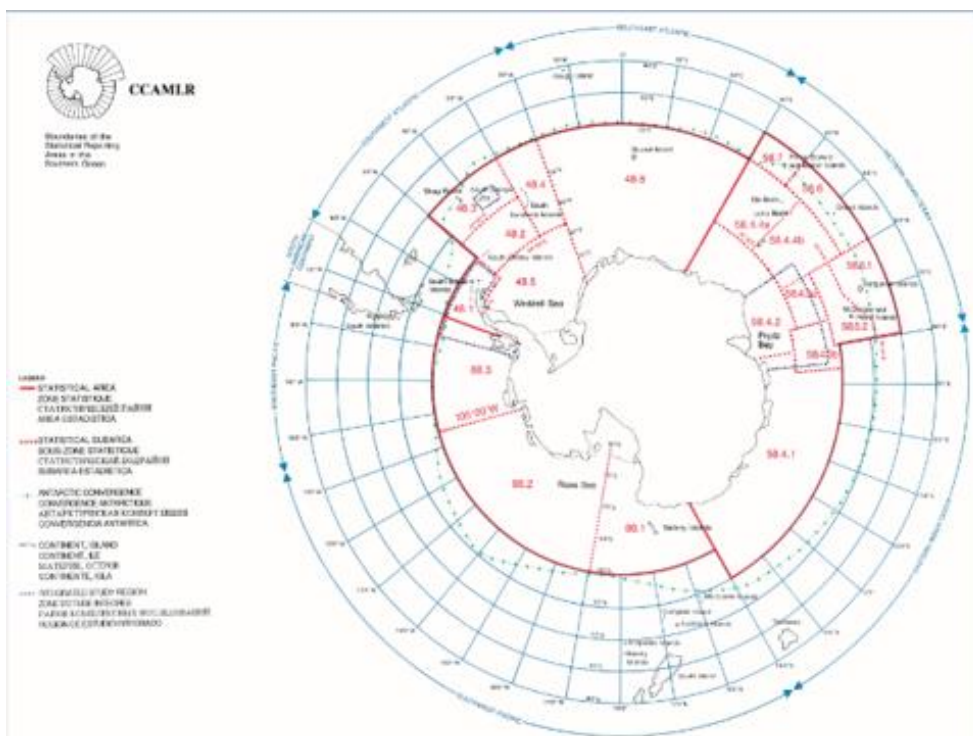
- **Kommisjonen** for bevaring av marine levende ressurser i Antarktis (dvs. en internasjonal organisasjon som bygger på denne avtalen)

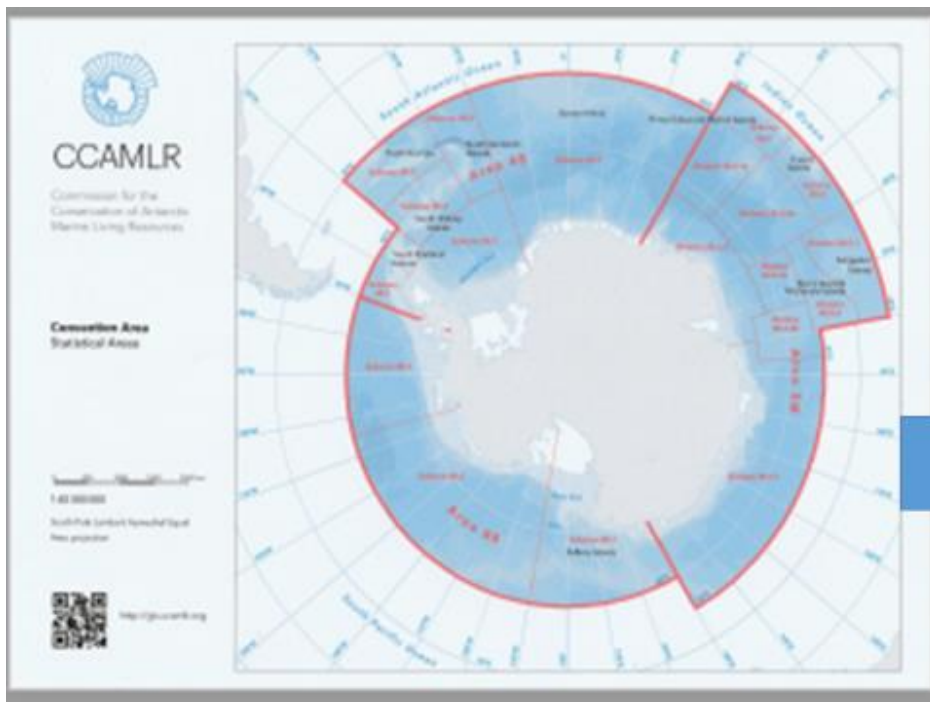
PLANSJE 24 - HVEM ER CCAMLRs MEDLEMMER

- 24 land (inkl Norge) pluss EU-kommisjonen

PLANSJE 25 og 26 - KART OVER CCAMLR

- Gjelder havområder, mye mer omfattende (lenger nord) enn Antarktistraktaten (mot Det Indiske Hav helt nord til 45° Syd).
- Tallene angir fiskeristatistiske områder
- Hva driver CCAMLR med? (Neste flak)

PLANSJE 27 - AKTIVITETER, RESULTATER & UTFORDRINGER

CCAMLR - AKTIVITETER:

- Effektivt forvaltningsregime under stadig utvikling
- Dramatisk reduksjon av ulovlig, uregulert og urapportert fiske
- Bærekraftig krill-fiske
- Bærekraftig tannfiske
- Økt kunnskap om livet i Sydishavet og Antarktis

Utfordring:

- Marine verneområder

- Effektivt forvaltningsregime under stadig utvikling
- Reduksjon av IUU-fiske
- Bærekraftig krillfiske og tannfiske
- Utfordring: Marine verneområder (MPAer)

PLANSJE 28 - HVOR STÅR NORGE?

HVOR STÅR NORGE?

- Konsensusorientert brobygger
- Stiller samme krav til forvaltning i syd som i nærområdene i nord
- Helhetlig økosystembasert forvaltningsmodell
- Bidrar til overvåking og kunnskapsinnhenting
- Men også CCAMLRs største fiskerinasjon
- Aker Biomarine og Olympic: Krill
- Ervik Havfiske: Tannfisk
- Ansvarsbevisst norsk næring – produktet er bærekraft

- Se plansje – Norges offisielle politikk og selvbilde.
- En del vakre ord ("brobygger") og enkelte fakta.

MEN – dette er ikke uproblematisk:

- Vi møter oss selv i døren, fordi:
- På den ene side: Tre overordnede mål ligger til grunn for Norges medvirkning i internasjonale ressursforvaltningsfora:
  1. Fremme prinsippet om bærekraftig forvaltning av levende marine ressurser, basert på best tilgjengelig vitenskapelig kunnskap og prinsippet om økosystembasert forvaltning;
  2. Sikre Norge en rettferdig andel ved kvotefordeling av felles regulerte bestander, i første rekke basert på sonetilhørighetsprinsippet; og
  3. Sikre tilfredsstillende kontroll og håndhevelse innen de forvaltningsregimene som Norge deltar i.

- På den annen side: Samtidig vil Norge gjerne fremstå som en miljøvern-nasjon i første rekke. Dette gjør oss lett påvirkelig for argumentasjonen fra de parter – land eller organisasjoner – som helst vil verne eller frede mest mulig av det som kan krype, gå eller svømme i havet. Når vi forsøker å spille på den banehalvdelen er det lett å komme i skvis.
- CCAMLR er en organisasjon hvor vi merker dette særlig tydelig. Dobbelt agenda – både vern og bærekraftig ressursforvaltning – men oppfatter seg selv i hovedsak som en miljøorganisasjon.
- Mektige internasjonale miljø-NGOer søker å trumfe igjennom vedtak om opprettelse av MPAer som vil hindre fiske i millioner av kvadratkilometer. Øver sterkt press på medlemslandenes regjeringer. For disse er dette en billig og lettvindt måte å kjøpe seg en "grønn" profil – de har uansett ingen kommersielle interesser å forsvare.
- Dermed havner Norge i CCAMLR i selskap med de ganske få øvrige land som har materielle interesser (fiskeriinteresser) å ivareta.
- CCAMLR er en konsensus-organisasjon, dvs alle parter må være enige for å fatte en beslutning – om MPA eller noe annet. Vi merker oss likevel at USA og EU-landene og deres medspillere (Australia, NZ) oppfatter Norge som en nøkkelaktør som må presses over på vernesiden. Dette er en situasjon som krever en vanskelig balansegang for at Norge skal kunne spille sin tradisjonelle rolle med å prøve å gjøre alle til lags og være såkalt "brobygger" mellom de ulike gruppene.
- Personlig mener jeg at dette er en rolle som Norge ikke er tjent med å spille. Bedre ville det være om vi kunne våge å fremstå som en klar og utvetydig forsvarer av våre fiskeriinteresser og av de overordnede prinsipper som vi ellers mener å burde forfekte.

PLANSJE 29 - ANTARKTIS-FRIMERKER 4. JANUAR 2019

- Fjellet "Holtanna" i Dronning Maud Land - 2650 moh
- Carsten Borchgrevink – førstemann på land 1894

PLANSJE 30 - EN NORSK ANTARKTISK IDENTITET?

EN NORSK ANTARKTIS-IDENTITET?

- **Norge som kravshaver**
- **Historiske bånd**
- **Næringsinteresser**
- **Miljøinteresser**
- **Forskningsnasjonen**
- **Dobbelt polarnasjon – dobbelt polarstyrke?**

- Norge som kravshaver
- Historiske bånd
- Næringsinteresser

- Miljøinteresser
- Forskningsnasjonen
- Dobbelt polarnasjon – dobbelt polarstyrke?

PLANSJE 31 - UDs ROLLE

UTENRIKSDEPARTEMENTETS ROLLE

- Delegasjonsleder til ATCM og CCAMLR
- Forener særinteresser i helhetlig Antarktispolitikk
- Antarktis-samarbeidet i polardiplomatiet
- Arktis 2030: UDs tilskuddsforvaltning omfatter prosjekter i nord og i syd

- Ikke mye å si, jfr. plansjen

PLANSJE 32 - FORSKNINGSNASJONEN NORGE

- Dronning Sonja åpner Troll helårsstasjon og flyplass 12. februar 2005

PLANSJE 33 - KONG HARALD PÅ TROLL

- 10-årsjubileet på Troll 12. februar 2015

PLANSJE 34 - LOKALT DYRELIV & NORSK FORSKNING

- 3 keiserpingviner og 1 Adelle-pingvin hilser det norske forskningsfartøyet "Lance" velkommen til pakkisen

PLANSJE 35 - KRILL

- To norske aktører: Aker BioMarine (Saga Sea og Antarctic Sea) og Olympic Seafood (Juvel)

PLANSJE 36 - KRILLFISKE

- Krillfartøyet Saga Sea i aksjon
- Norske fartøyer står for ca 60 prosent av total fangstmengde

PLANSJE 37 - KRILLFISKE, MSC-SERTIFISERT

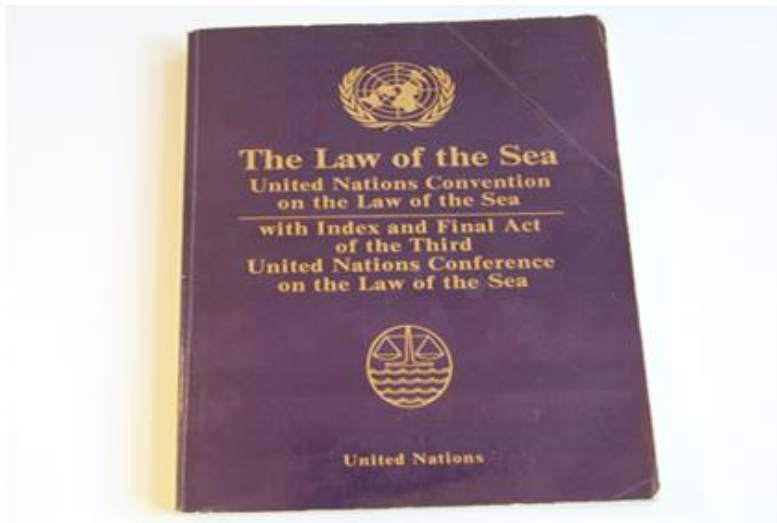
- Norsk krillfiske bærekraftig iflg sertifisering fra Marine Stewardship Council
- Likeledes tannfiske (Ervik Havfiske, Seljevær)

PLANSJE 38 - NORSK TURISME

- Hurtigruteskipet M/S Nord-Norge.

PLANSJE 39 - HAVRETTSKONVENSJONEN

Norsk utenrikspolitisk målsetting:

Styrke internasjonalt samarbeid og internasjonal rettsorden

- Norsk utenrikspolitisk målsetting: Å styrke internasjonalt samarbeid og internasjonal rettsorden
- Gjelder også Antarktis og verdens havområder
- "Havets Grunnlov": FNs Havrettskonvensjon av 1982.

PLANSJE 40 - NORSK ANTARKTISPOLITIKK

NORSK ANTARKTISPOLITIKK SKAL GI FØRINGER OG RAMMER FOR:

- Ivaretagelse av norske interesser som kravshaver
  - Oppfølging av internasjonale forpliktelser
  - Norges rolle i samarbeidet under Antarktistraktat-systemet
  - Når relevant: Synergi mellom kunnskap om Antarktis og Arktis
  - Bærekraftige norske næringsinteresser
-
- Skal gi føringer og rammer for:
  - Ivaretagelse av norske interesser som kravshaver

- Oppfølging av internasjonale forpliktelser
- Norges rolle i samarbeidet under Antarktistraktat-systemet
- Synergi mellom kunnskap om Antarktis og Arktis
- Bærekraftige norske næringsinteresser

PLANSJE 41 - OVERORDNEDE MÅL

OVERORDNEDE MÅL:

- **Gjenkjennelig og kunnskapsbasert politikk**
  - **Forskning og kunnskapsinnhenting**
  - **Et velfungerende og aktuelt Antarktistraktat-system og -samarbeid**
  - **Norge som kravshaver**
  - **Antarktis som verneområde viet fred og vitenskap**
  - **Norge som ansvarlig havnasjon**
  - **Ansvarlig næringsaktør i syd**
  - **Antarktis som en del av innenriks- og utenrikspolitikken**
-
- Gjenkjennelig og kunnskapsbasert politikk
  - Forskning og kunnskapsinnhenting
  - Et velfungerende og aktuelt Antarktistraktat-system og –samarbeid
  - Norge som kravshaver
  - Antarktis som verneområde viet fred og vitenskap
  - Norge som ansvarlig havnasjon
  - Ansvarlig næringsaktør i syd
  - Antarktis som del av innenriks- og utenrikspolitikken
  - Kanskje ikke så veldig mye nytt...?
  - Men Meld. St. 32 satte ord på hva vi gjør – viktig bidrag til bevisstgjøring både av våre myndigheter og av det norske samfunn forøvrig

PLANSJE 42 - JUTULSESSEN

JUTULSESSEN, DRONNING MAUD LAND
2370 moh

- Forsidebildet på Stortingsmeldingen: Fjellet Jutulsessen på 2370 moh, i samme område som Troll (1300 moh)
- Men ikke det høyeste fjellet i DML – det er Jøkulkyrkja på 3148 moh

TAKK FOR OPPMERKSOMHETEN!